

14.11.2024

EOAK/3237/2024

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Jari Pirjola

TARKASTUS: TURUN SPR:N PANSION VASTAANOTTOKESKUS, 11.6.2024

Osallistujat oikeusasiamiehen kansliasta

Esittelijäneuvos Iisa Suhonen

Vanhempi oikeusasiamiehensihteeri Peter Fagerholm

Esittelijäneuvos Jari Pirjola (sihteeri)

Osallistujat tarkastuskohteesta

Johtaja ja muu henkilökunta

1 YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Tarkoituksena oli apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjan määräyksestä tutustua vastaanottokeskuksen toimintaan ja turvapaikanhakijoiden kohteluun sekä siihen, kuinka turvapaikanhakijoiden terveydenhuolto on järjestetty.

Turun vastaanottokeskuksen Pansion yksikkö on 300 paikkainen Suomen Punaisen Ristin ylläpitämä vastaanottokeskus, joka koostuu neljästä eri talosta. Yksikkö on ns. transit-keskus, jossa annetaan alkuinfo, tehdään terveystarkastus sekä suoritetaan turvapaikkapuhuttelu. Tämän lisäksi asiakkaille tehdään palveluntarpeen ja haavoittuvuuden arviointi.

Vastaanottokeskuksessa asui tarkastuspäivänä 285 asiakasta. Näistä noin puolet oli tilapäistä suojelua saavia ukrainalaisia ja puolet muista maista tulleita turvapaikanhakijoita (esimerkiksi Somaliasta, Iranista, Kolumbiasta ja Nicaraguasta). Ukrainalaisia pakolaisia sekä muita turvapaikanhakijoita asuu myös yksityismajoituksessa. Kaikki keskuksessa asuvat kouluikäiset lapset käyvät koulussa.

Alkukeskustelussa kävi ilmi muun muassa se, että moni turvapaikanhakija joutuu odottamaan turvapaikkapuhuttelua todella pitkään, jopa vuosia, vaikka turvapaikkapäätös tulisi tehdä laissa säädetyssä määräajassa. Ongelmana pidettiin myös sitä, että kielteisen päätöksen saanut turvapaikanhakija joutuu lopettamaan työnteon, vaikka paluu kotimaahan ei ole käytännössä mahdollista, koska turvapaikanhakijan kotivaltio ei ota palautettavia vastaan (esimerkiksi Irak).

2 TARKASTUSHAVAINNOT

2.1 Henkilökunta

Keskuksessa työskentelee johtaja, apulaisjohtaja, sosiaalityöntekijöitä ja ohjaajia sekä terveydenhuollon ammattihenkilöitä. Henkilökunnan määrää pidettiin asianmukaisena.

2.2 Ruokahuolto

Vastaanottokeskuksessa asuvat turvapaikanhakijat valmistavat itse ruuan. Keittiöt olivat siistejä ja toimivia ja haastatellut asiakkaat olivat tyytyväisiä ruokahuollon toimivuuteen.

2.3 Turvallisuus

Vastaanottokeskuksen vartioinnista vastaa yksityinen turvallisuusalan yritys (Turvatekijät Oy). Saadun tiedon mukaan vastaanottokeskuksessa ei ole ollut isompia turvallisuuteen liittyviä häiriöitä. Yksittäisiä turvapaikanhakijoiden mielenilmaisuja voi saadun tiedon mukaan joskus esiintyä.

Vastaanottokeskuksessa on vuonna 2023 järjestetty sammutusharjoitus sekä poistumisharjoitus.

2.4 Terveystarkastus

Vastaanottokeskuksessa työskentelee terveydenhuollossa kolme sairaanhoitajaa, yksi terveydenhoitaja sekä yksi terveydenhuollon sihteeri. Hoitajien vastaanotot ovat joka arkipäivä klo 8–16. Asiakkaat voivat tehdä kirjallisen ajanvarauspyynnön hoitajalle joko soittamalla tai tulemalla paikan päälle vastaanottokeskukseen. Ajanvarauspyynnöt jätetään suljettuun lokeroon hoitajille.

Koko henkilökunta on suorittanut ensiapukoulutuksen.

Kaikille asiakkaille tarjotaan mahdollisuus maahantuloon liittyvään alkuterveystarkastukseen sekä tartuntatautien seulontatutkimuksiin. Tämä ei aina toteudu, koska ukrainalaisia asiakkaita on todella paljon ja osa heistä ei tule tarkastukseen, vaikka kutsutaan. Ruuhkaa on pyritty hoitamaan siten, että asiakkaille on soitettu ja heidät on puhelimitse haastateltu. Sihteeri hoitaa muun muassa aikojen varaamiset ja perumiset, jotta hoitajat voivat keskittyä omaan työhönsä.

Vastaanottokeskus ostaa yleislääkäripalvelut Terveystalosta. Psykologipalveluita ostetaan Turun Kriisikeskukselta ja Terveystalosta. Hyvinvointialue vastaa erikoissairaanhoidon sekä päivystysluteisen hoidon järjestämisestä. Suun terveydenhuollon palvelut järjestää kunta. Erikoissairaanhoitoa varten vastaanottokeskuksen asiakkaat lähetetään TYKS:iin. Alle 6-vuotiaille lapsille ja raskaana oleville naisille on neuvolapalvelut. Kouluikäiset lapset ovat kouluterveydenhuollon piirissä.

Tarkastajille kerrottiin, että niillä turvapaikanhakijoilla, jotka joutuvat odottamaan pitkiä aikoja päätöksiä, alkaa ajan kuluessa ilmetä mielenterveyden ongelmia, turvattomuutta ja itsetuhoisuutta. Itsetuhoisille asiakkaille järjestyy yleensä TYKS Akuutin päivystyksen kautta hoitoa. Sen sijaan muista mielenterveyden ongelmista kärsivien hoitoon pääsyssä kerrottiin olevan ongelmia. Heidät usein palautetaan päivystyksestä vastaanottokeskukseen. Todettiin, että Lahden vastaanottokeskuksen tehostetun tuen osaston lakkauttamisen myötä ei ole korvaavaa paikkaa, johon asiakkaita voisi lähettää.¹

Vastaanottokeskuksen terveydenhuollossa käytetään Tulka-palvelua ja joskus pyydetään tulkki paikan päälle. Lääkärin vastaanotolle varataan aina tulkkaus. Sen sijaan vastaanottokeskuksen ulkopuolella eri terveydenhuollon palveluissa käytetään vaihtelevasti tulkkia.

Toiveena oli, että vastaanottokeskuksesta olisi pääsy Kanta-palveluun. Tämä ei onnistu, koska käytössä oleva potilastietojärjestelmä ei ole yhteydessä palveluun eikä asiakkailta ole henkilötunnuksia.

Haastatellulle sairaanhoitajalle oli Istanbulin protokolla tuttu.² Hän ei ollut kuitenkaan tietoinen siitä, että Helsingin Diakonissalaitoksen Psykotraumatologian keskus on julkaissut ilmaisen "Istanbulin protokolla – kidutuksen tutkiminen ja dokumentointi" -verkkokoulutuksen.³ Lisäksi käsikirjan uudistetusta versiosta on tulossa suomennos.

2.5 Toimintojen järjestäminen

Vastaanottokeskuksessa tulee lain mukaan järjestää toimintaa. Turun vastaanottokeskuksessa järjestetään muun muassa suomen kielen opiskelua, urheilutoimintaa ja erilaisia kerhoja (naisten kerho, taidekerho). Vapaaehtoiset henkilöt ovat usein mukana järjestämässä erilaisia toimintoja.

2.6 Tilojen tarkastaminen ja puhuttelut

Tarkastajat keskustelivat useiden turvapaikanhakijoiden kanssa kahden kesken. Keskusteluissa ei tullut esiin väitteitä epäasianmukaisesta kohtelusta.

Vastaanottokeskuksen tilat (talot 1–4) olivat tarkastajien havaintojen mukaan siistit ja hyvässä kunnossa.

¹ Oikeusasiamies on tarkastanut tehostetun tuen osaston 30.5.2022 (3235/2022).

² Istanbulin pöytäkirja on käsikirja kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen tehokkaasta tutkimisesta ja dokumentoinnista.

³ Koulutus on tarkoitettu kaikille pakolaisia ja turvapaikanhakijoita työssään kohtaaville. Linkki koulutukseen löytyy koulutushankkeen sivuilta: <https://www.hdl.fi/psykotraumatologian-keskus/istanbul-protokolla-koulutushanke/>

2.7 Turvapaikkapuhuttelut ja pitkät käsittelyajat

Tarkastuksen aikana kävi ilmi, että monet turvapaikanhakijat odottavat turvapaikkapuhutteluja ja päätöksiä hyvin pitkään. Oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat keskustelivat esimerkiksi Afrikasta tulleen turvapaikanhakijan kanssa, joka haki turvapaikkaa jo tammikuussa 2022. Hänen turvapaikkapuhuttelunsa saatiin valmiiksi vasta kesäkuussa 2024. Tiedot tarkistettiin virallisesta rekisteristä.

Yksi vastaanottokeskuksen asiakas, joka oli hakenut turvapaikkaa 1.8.2023, odotti edelleen kutsua puhutteluun, vaikka ratkaisu kansainvälistä suojelua koskevaan hakemukseen tulisi pääsääntöisesti tehdä 6 kuukauden kuluessa. Toinen turvapaikanhakija oli jättänyt kansainvälisen suojelun hakemuksen 11.4.2023. Hän odotti tarkastuspäivänä (11.6.2024) edelleen puhuttelua.

3 TOIMENPITEET

Tarkastushavainnot esiteltiin apulaisoikeusasiamies Mikko Sarjalle. Hän totesi, että tarkastus ei vastaanottokeskuksen toiminnan osalta anna aihetta jatkotoimenpiteisiin.

Apulaisoikeusasiamiehen mielestä on tärkeää, että vastaanottokeskuksen henkilökunta on tietoinen Istanbulin pöytäkirjasta ja sen keskeisestä sisällöstä.

Apulaisoikeusasiamies kiinnitti huomiota turvapaikkapuhutteluun liittyviin viivytyksiin. Maahanmuuttovirasto ei tarkastushavaintojen perusteella kykene kaikissa tapauksissa järjestämään turvapaikkapuhutteluja siten, että ulkomaalaislain määräaikoja pystyttäisiin noudattamaan.

Apulaisoikeusasiamies pyytää Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan 31.1.2025 mennessä, mihin toimenpiteisiin se aikoo ryhtyä, jotta Turun vastaanottokeskuksessa asuvat turvapaikanhakijat pystytään puhuttelemaan lain edellyttämässä aikataulussa.

Apulaisoikeusasiamies pyytää Maahanmuuttovirastoa ilmoittamaan samassa yhteydessä myös sen, kuinka monta vähintään kuusi kuukautta turvapaikkapuhuttelua odottavaa asiakasta oli Turun vastaanottokeskuksessa marraskuun lopussa 2024.